

Tadeusz Jarawka, Jerzy Szajowski

Korespondencja czasu wojny – czym żyli ludzie część 17.

Na il. 1 pokazano awers i rewers poleconej kartki pocztowej GG Fi. nr Cp 8II (sygnatura II.41) wysłanej 30.11.1943 r. z Chodorowa (dzisiaj Ukraina) do obozu internowanych polskich żołnierzy w Münchenbuchsee/Szwajcaria. Kartka opłacona była zgodnie z taryfą zagraniczną (30 gr + 60 gr za polecenie). Nie jest jasne, dlaczego nadawca umieścił na rewersie datę 1.12.1943 r., podczas gdy kartkę wysłał dzień wcześniej, 30.11.1943, co potwierdza data kasownika.

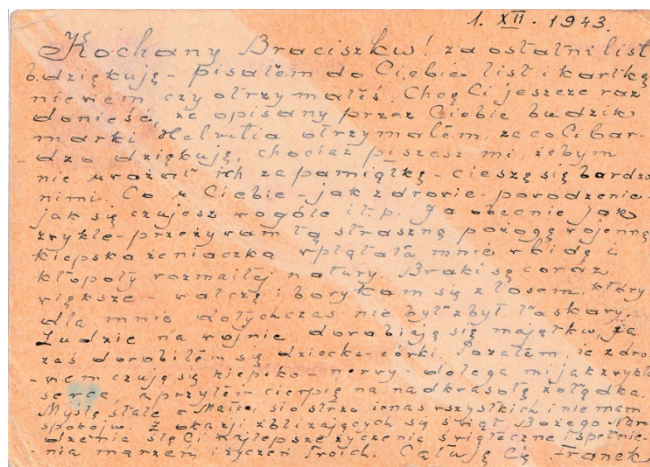
Znaki opłaty skasowano niemieckim dwuobrózkowym datownikiem z mostkiem „CHODOROW / DISTR GALIZIEN z wyróżnikiem a”. Kartka została skontrolowana przez niemiecki Urząd Kontroli Poczty we Frankfurcie (Auslandsbriefpriefstelle, ABP), który podlegał bezpośrednio pod Wydział Cenzury Naczelnego Dowództwa Wehrmachtu (Oberkommando der Wehrmacht, OKW). Potwierdzają to dwa czerwone czterocyfrowe stempeki ewidencyjne cenzorów (5404 i 4183) oraz okrągły czerwony stempel Cenzury OKW „Geprüft” (Riemer Nummer E-2a). Na rewersie widać ślady po cenzurze chemicznej w Oddziale Kontroli Chemicznej (Chemisch / Technische Abteilung, CTA) [1].

Korespondencja wpływająca do obozów internowanych zarządzanych przez Armię Szwajcarską była kierowana do Dyrekcji Poczty Polowej, gdzie znajdowała się centrala szwajcarskiej cenzury wojskowej. Cała korespondencja była tam przez cenzorów wojskowych sprawdzana i cenzurowana. Odbite na awersie dwa numery „332” i „12” pochodzą ze szwajcarskiej cenzury. „332” to numer identyfikacyjny cenzora, który sprawdzał tekst. Jeżeli cenzor nie miał zastrzeżeń, odbijał pieczętkę „Zuzustellen / Feldpostdirektion” (Doręczyć / Dyrekcja Poczty Polowych). Potem naklejono pomarańczowo-czerwoną nalepkę z adresem obozu „Leitzettel / Münchenbuchsee”, co potwierdził drugi kontroler swoim numerem identyfikacyjnym „12”, odpowiedzialny za właściwe skierowanie kartki na adres adresata. Nalepki te naklejano tylko na korespondencji poleconej. Po cenzurze kartkę przekazywano do służby doręzeniowej „Zivilpost” (Poczta cywilna).

Warto przypomnieć, że po wybuchu II wojny światowej duża ilość polskich żołnierzy i osób cywilnych schroniła się w Szwajcarii. Wiele źródeł podaje, że było tam ponad 16 000 Polaków, w tym ok. 12 500 żołnierzy.

Liczba obozów internowania polskich żołnierzy nie jest jednoznacznie ustalona – najczęściej literatura wskazuje, że liczba ta oscylowała w granicach ponad 100 lokalizacji w zależności czy były to obozy internowania, podobozy, oddziały pracy, ośrodki szkoleniowe itp.

Głównym obozem internowania polskich żołnierzy był obóz w Münchenbuchsee (kanton Bern), do którego wysłana była przedstawiona tutaj kartka [2]. W obozie tym wydawano w języku polskim od września 1940 r. do czerwca 1945 r. tygodnik „Goniec obozowy”. Gazeta ta, podobnie jak korespondencja była też cenzurowana [3-6].

il. 1. Kartka wysłana 30.11.1943 r. z Chodorowa do Münchenbuchsee/Szwajcaria.

Tekst na rewersie:

Kochany Braciszku! za ostatni list dziękuję – pisałem do Ciebie list i kartkę, nie wiem czy otrzymałeś. Chcę Ci jeszcze raz donieść, że opisany przez Ciebie budzik marki Helvetia otrzymałem, za co Ci bardzo dziękuję, chociaż piszesz mi, że bym nie uważał ich za pamiątkę – cieszę się bardzo nimi. Co u Ciebie – jak zdrowie – powodzenie jak się czujesz wogóle itp. Ja obecnie jak zwykle – przeżywam tą

straszną pożogę wojenną. Kiepska żeniaczka wplątała mnie w bidę i kłopoty rozmaitej natury. Braki są coraz większe – walczę i borykam się z losem, który dla mnie dotychczas nie był zbyt łaskawy. Ludzie na wojnie dorabiają się majątku, ja zaś dorobiłem się dziecka – córki. Poza to, że zdrowiem czuje się kiepsko – nerwy – dolega mi jak zwykle serce a przytem cierpię na nadkwasotę żołądka. Myślę stale o Matce, siostrze i o nas wszystkich i nie mam spokoju. Z okazji zbliżających się Świąt Bożego Narodzenia ślę Ci najlepsze życzenia świąteczne i spełnienia marzeń i życzeń Twoich. Całuję Cię Franek

Na il. 2 pokazano awers i rewers kartki wysłanej 14.01.1945 r. ze wsi Staromieście (powiat Jędrzejów) do Cieplic na adres obozu pracy przymusowej „Teplitz-Schönau II, Schlossberg”, który znajdował się w obrębie tzw. Kraju Sudetów – czyli regionu wczesnej aneksji niemieckiej (1938) obejmującego tereny czesko-niemieckie w Sudetach. Chociaż szczegółowe informacje o tym konkretnym obozie nie są szeroko rozpowszechnione, ogólnie wiadomo, że na tych terenach funkcjonowały liczne obozy jenieckie oraz internowania, głównie dla jeńców wojennych, których los był kontrolowany przez niemieckie władze wojenne.

Kartka GG Fi. nr Cp 8II o nominale 30 gr (zgodnie z taryfą mogła mieć nominalną wartość 12 gr) nie została skasowana żadnym datownikiem, co uniemożliwia stwierdzenie, czy pochodzi z autentycznego obiegu pocztowego.

il. 2. Kartka wysłana 14.01.1945 r. ze wsi Staromieście (poczta Lelów) do Teplitz-Schönau (Cieplice).

Tekst na rewersie i awersie:

Kochany Tatusiu!

Pisz do mnie często bo nie wiem, jak będzie dalej z naszą korespondencją. U nas dzisiaj duży mróz byłam z dziewczętami w kościele zimno mi już tak nie dokucza w R.G.O. dostałam drewniaki wielkie męskie ale dziękuję Bogu i za takie Nie poznałbyś mię teraz na dworzu, dziewczęta ubierają mię w swoje ubranie. A tu chodzą w czerwonych zapaskach i ciepłych chustkach. Jato dostaję i gdy idę gdzieś czy z nimi do kościoła czy do Lelowa nikt nie myśli że jestem Warszawianką. Warszawiaczy wyróżniają się smym miejskim ubiorem. Sławki ma ciepłe ubranko z owczej wełny. Mieszkamy przysosie koło cmentarza. Kościółek tu mały ale ładny staroświecki. Przychodzą do nas dwie Warszawianki w moim wieku. Całuję Cię i czekam listu
Twoja Córka.

[1] Tadeusz Jarawka, phila.pl, 15.12.2020, artykuł nr 97, Kontrola chemiczna korespondencji w Generalnym Gubernatorstwie (GG).

[2] Internowanie w Szwajcarii podczas II wojny światowej,

https://de.wikipedia.org/wiki/Internierung_in_der_Schweiz_im_Zweiten_Weltkrieg, dostęp 25.04.2025.

[3] Stefan Petriuk, Isabela M. Wawrzyniak, Polnische Internierte in der Schweiz vom 18. Juni 1940 bis Winter 1945/1946, ArGe GG Rundbrief Nr. 37, Februar 1988.

[4] Jan Danielski, Poczta w obozach internowanych żołnierzy polskich w Szwajcarii, Filatelista nr 23/1971.

[5] Jan Danielski, O poczcie internowanych w Szwajcarii, HBBF nr 1/4 1989 i nr 1/4 1990.

[6] Georges Schild, Die Internierung von Militär- und Zivilpersonen in der Schweiz 1939–1946, Clippaeus Verlag, 2016 - 372 Seiten, ISBN 978-3-033-05753-1.